

Fiziksel İstismar ve İhmal Mağduru Çocuklar ile Adli Görüşme

Forensic Interview with Children Victims of Physical Abuse and Neglect

ÖZET

Çocuk fiziksel istismarı ve ihmali, çocuk istismarı çeşitleri arasında en yaygın olanlarından birisidir. Fiziksel istismar ve ihmale maruz kalmak, çocuklarda kalıcı hasarlar bırakabilmekte ve süregelen yaşamlarını etkilemektedir. Çocuğun sahip olduğu fiziksel ve psikolojik özellikler istismar ve ihmale uğramalarına karşı savunmasız hale getirebilmektedir. Özellikle yatıştırması zor ve aykırı davranış örüntüleri bulunan çocuklar gibi zorlu mizaç yapısına sahip çocukların istismara uğrama oranları daha yüksek olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, ebeveynlerin çocuklara karşı tutumları, var olan psikopatolojileri gibi değişkenler de çocuğa karşı istismarı arttıran etkenlerdendir. Bu derleme çalışması, fiziksel istismar ve ihmal yaşayan çocukların deneyimlerini adli ortamlarda aktarmaları sürecine katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, çocukların istismar ve ihmali nasıl deneyimlediği değerlendirilerek, adli görüşmelerinin uygun şekilde yapılması ve çocuklara psikolojik destek sağlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak, adli çocuk görüşmesi cezai soruşturmada belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, çocuğun yaşı, bilişsel gelişim seviyesi, kültürü, engeli, yaşadığı travma gibi faktörler göz önünde bulundurularak görüşme yapılmalı ve ardından mutlaka çocuğa psikolojik destek verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Fiziksel İstismar, İhmal, Çocuk, Adli Görüşme

ABSTRACT

Child physical abuse and neglect is one of the most common forms of child abuse. Exposure to physical abuse and neglect can cause permanent damage to children and affect their ongoing lives. The physical and psychological characteristics of the child can make them vulnerable to abuse and neglect. It is known that the rate of abuse is higher for children with a difficult temperament, especially those who are difficult to appease and have contradictory behavior patterns. However, variables such as parents' attitudes towards children and existing psychopathologies are among the factors that increase abuse against children. This compilation study was conducted to contribute to the process of realizing the experiences of children who experienced physical abuse and neglect in forensic environments. As a result of this study, by evaluating how children experience abuse and neglect, it was concluded that forensic interviews should be done appropriately and psychological support should be provided to children. In addition, the judicial child interview plays a decisive role in the criminal investigation. Therefore, the child's age, cognitive development level, culture, disability, trauma should be taken into account, and then psychological support should be given to the child.

Keywords: Physical Abuse, Neglect, Children, Forensic Interview

GİRİŞ

Çocuk istismarı veya çocuğa kötü muamele oldukça yaygın bir problemdir (Dünya Sağlık Örgütü 2020). Çocuğa kötü muamele, çocuğa, ailesine ve toplum üzerinde ciddi yaşam boyu süren sonuçları ve yıkıcı etkileri olan küresel bir sorun olarak ele alınmaktadır. Çocuklara kötü muamelenin fiziksel, sosyal ve psikolojik sonuçlarına ek olarak, hastaneye yatışı, psikolojik tedaviyi ve uzun vadeli sağlık sorunlarını da beraberinden getiren ekonomik etkileri de olan bir problem olarak ele alınmalıdır (Dünya Sağlık Örgütü 2020).

Özellikle fiziksel istismar ve ihmal, çocukların sağlığı, güvenliği ve geleceği üzerinde kalıcı izler bırakabilen travmatik deneyimlerdir. Bu bağlamda, çocukların bu tür istismar ve ihmal durumlarıyla nasıl başa çıktıklarını, olay örüntüsünü anlamak ve çocuğa gereken desteği sağlamak amacıyla yapılan görüşmeler büyük önem taşımaktadır. Çocukların yaşamlarının en savunmasız dönemlerinde maruz kaldığı fiziksel istismar ve ihmal, sadece fiziksel değil aynı zamanda duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerini de derinden etkilemektedir. Bu tür olumsuz deneyimler, çocukların kimlik oluşumundan sosyal ilişkilerine kadar geniş bir yelpazede sorunlar yaşamalarına yol açabilir. Bu nedenle, çocukların yaşadıkları deneyimleri anlamak ve onlara yardım etmek amacıyla yapılan görüşmeler hem çocuğun yüksek yararı hem de toplumun sağlığı için hayati bir öneme sahiptir.

Melike Ceylan¹

How to Cite This Article

Ceylan, M. (2023). "Fiziksel İstismar ve İhmal Mağduru Çocuklar ile Adli Görüşme" *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:117; pp:9090-9098. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sssj.71156>

Arrival: 14 July 2023

Published: 30 November 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Topkapı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye.
ORCID: 0000-0001-8603-8912

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, ilgili alan yazında “fiziksel istismar ve ihmal mağduru çocuklarda adli görüşme” ye yönelik tanımlamaları derleyerek; çocuklarda görüşme yapacak uygulayıcılar ve araştırmacılara bu kavram ile ilgili ön kaynak oluşturmaktadır. Çalışmada araştırma yöntemi olarak geleneksel alanyazın taraması benimsenmiş ve görece sınırlı sayıdaki kaynaklar derlenerek özetlenmiş ve sentezlenmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çocuk, fiziksel ve sosyal açıdan tam olarak gelişmemiş olmasından dolayı yetişkinlere bağımlı olarak yaşamak durumundadır. Bu bağımlılık da çocuğu pek çok istismar çeşidine açık hale getirmekte, dolayısıyla çocuğa bakım veren kişiyi, çocuğun istismarcısı haline getirebilmektedir (Finkelhor, Ormrod, ve Turner, 2007). Çocuk istismarı ve ihmali, psikolojik açıdan büyük önem taşımalarının en önemli sebepleri aslında bahsedilen koruyucu, destekleyici ve çocuğa bakım vermesi beklenen kişinin çocuğu istismar etmesinden kaynaklıdır. Çocuğa istismar uygulayan ve ihmal eden ailelerde yetişen çocuklar, istikrarlı ve gerekli olan gelişimsel şansa sahip olmamakta, fiziksel ve duygusal zarar görmektedir (Wolfe ve Jaffe, 2001). NSPCC (2010)' a göre çocuk istismarının ortaya çıkışının birden fazla şekilde gerçekleşebilmektedir. Bunlar; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal olarak adlandırılmaktadır.

Çocuk Fiziksel İstismarı

Fiziksel şiddet, yaralanmayla sonuçlanan vurma, dövme, tekmeleme, cisim fırlatma, ısırma, yakma, sallama, sonuç olarak fiziksel olarak çocuğa zarar veren eylemler olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel travmaların ciddiyeti küçük bir sıyrıktan kırılmalara, beyin ve iç organ zedelenmelerine hatta ölüme kadar sonuçlanabilmektedir. Ayrıca çoğu çocuk tarafından deneyimlenen bedensel cezalandırma, kardeş şiddeti, arkadaş saldırısı önemli bir sayıda çocuğu etkileyen fiziksel şiddet çeşitlerindedir (Centers for Disease Control, 2008).

İnsanların bedensel cezalandırmaya (tokat, çimdikleme) karşı kültürel bakış açıları birbirinden çok farklı olabilmektedir. Strauss (2000), çocuğa karşı yapılan herhangi bir şiddetin kabul edilemez olduğunu söylerken disiplin amaçlı kullanılabileceğine inananlar da mevcuttur. Bu ortak kaniya varamama durumu çocuğa karşı yapılan istismarın ayırdını zorlaştırmaktadır (Hansen, Sedlar ve Warner-Roger, 1999; Kolko, 2002). Zuravin (1991) istismar ve ihmalin tanımının alt kategorilere ayrılması ve bu davranışların kroniklik ve şiddetinin göz önünde bulundurulmasını gerektiğini belirtmiştir. Bunlara ek olarak kültürel değerler de istismarı tanımlarken farklılıklar yaratabilmektedir (Hecht ve Hansen, 2001; Widom, 2000; Zuravin, 1991). Tek bir tanım yapmanın zorluğunun yanı sıra istismarın bazı özellikleri literatürde istikrarın sağlanmasında yardımcı olmaktadır. Örneğin; istismarın doğrudan, açık ve saldırgan doğası gereği, bunun çocuğa bakan kişinin bilerek ve isteyerek çocuğa acı çektirmesi olarak tanımlanabilmektedir (Hansen ve ark., 1999; Warner-Rogers, Hansen ve Hecht, 1999; Zuravin, 1991).

Çocuğa karşı uygulanan fiziksel istismarın ölçütleri bulunmaktadır. NIS-3 ölçütüne göre çocuğa kötü davranmanın iki adet ölçütü olduğundan bahsetmektedir. Bunların, zarar verme ve tehlikeye sokma olarak tanımlamışlardır (Sedlak ve Broadhurst,1996). Latter Ölçütü ise, istismar ya da ihmal edilen çocuğun etrafınca görülmesi mümkün olmayan istismarın yarattığı sonuçlara sahip olabileceğine kadar genişletmiştir (Sedlak ve Broadhurst, 1996). Bu tanım ile paralel olarak çocuk fiziksel istismarını, yumruk, dövme, tekmeleme, boğma, aletle vurma, yakma olarak tanımlamaktadır. Bunların yanı sıra çocuğu yaralayabilecek her şeyi de fiziksel istismarı tanımı içine dahil edebiliriz.

Çalışmalar fiziksel istismarın özellikle afektif bozulmalar (örn.; depresyon, Johnson ve ark.,2002), bilişsel bozulmalar (örn.; konuşmada gecikme, Ergsti ve Cicchetti, 2004) ve yansıtma davranışlarına (örn.; öfke, Trickett ve Kuczynski, 1986) sebebiyet verebilmektedir. Dahası, fiziksel istismara uğrayan çocuklar yakınlarında yetişkin figürü varken korku gösterebilir ve ebeveynleriyle yeniden birleşmeye direnç gösterebilmektedirler. Bunlara ek olarak, fiziksel istismara ve ihmale uğramış çocukların, bireylerin duygularını anlamada diğer çocuklara göre daha çok zorlandıkları görülmüştür (Smetana ve ark., 1999). Bu tür adaptasyonların genellikle kalıcı olduğunu verileri dönemlerde kişilik bozukluklarına zemin hazırlayabilmektedir (Johnson, Smailes, Cohen, Brown ve Bernstein, 2000). Sert ve anlayışsız bir muamelenin sonucu olarak, fiziksel şiddete maruz kalmış çocuklar genellikle kendi yaşlılarından daha asi ve agresif tavırlar içerisinde olur ve duygusal ve bilişsel fonksiyonlarında bozulmalar meydana gelebilmektedir (Teisl ve Cicchetti, 2007). İstismara uğrayan tüm çocukların farklı derecelerde stres yaşadıkları ve bu deneyimlerin güçlendirici etkisi olabileceği savunulmaktadır (Masten, 1994). Çocuğun, bu tür çevresel uyaranlara adapte olmaya çalışması, ileride onun diğer kişilerle kurduğu ilişkileri de etkileyebileceği düşünülmektedir. Çocuğun öfke ve şiddet dolu bir ortama adapte olmaya çalışması devamlı bir stres yaratacağından, çocuk korku ve endişe duyguları yaşayabilir ve okulda diğerleriyle ilişkilerinde bozulmalar olabilmektedir (El-Sheikh, Cummings, Kouros, ElmoreStaton, ve Buckhalt, 2008). İstismara uğramış çocuklar

üzerinde yapılan bir araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre istismara uğramış çocukların utanç, narsisistik öfke ve agresif özelliklerinin uğramamış çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Narsisizm ve utança yatkınlığın ise çocukluk istismarına mediyatör bir faktör olarak görülebileceği söylenmiştir (Keene ve Epps, 2016).

Çocuk İhmali

Çocuk ihmali, çocuğa karşı kötü muamelenin bir çeşidi olarak görülmektedir. İhmalin, istismara göre fark edilmesi daha zordur. İhmale uğramış çocukların basit fiziksel, eğitimsel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması sekteye uğramaktadır. Fiziksel ihtiyaçlar genellikle reddedilir veya geciktirilir. Hasta bir çocuğu hastaneye götürmeme, terk etme ve yetersiz bakım, fiziksel ihmale örnek gösterilebilir. Eğitimsel ihmal ise sürekli okuldan kaçma, okula kayıt etme, çocuğun eğitimi için gerekli olan ihtiyaçlarını sağlamama gibi eylemler olarak gösterilebilir. Duygusal ihmal ise çocuğun duygusal ihtiyaçlarına cevap vermeme, gereken psikolojik bakımı vermeyi reddetme veya erteleme, çocuk varken eş şiddetine maruz kalma, çocuğun alkol ve madde kullanımına izin verme gibi eylemler olarak görülebilmektedir. Bahsedildiği üzere fiziksel istismar yara izi, morluk gibi sonuçları olan bir istismar çeşidi olmakla birlikte ihmal ise, sonuçları uzun vadede ortaya çıkabilecek bir ihmal türüdür. Buna örnek olarak ihmalin çocuk beyin gelişimini ertelediğine işaret eden pek çok araştırma bulunmaktadır (Children's Bureau, 2015). İhmal araştırmalarında bilişsel bozulmaların yanı sıra özsaygıda ve bağlanmada problemlerin olduğu da görülebilmektedir (Egeland, 1991).

İhmal edilmiş çocuklar genellikle fiziksel problemlerden yakındır. Sınırlı büyüme ve diyabet, alerji ve yetersiz beslenme gibi sağlık sorunu ortaya çıkabilmektedir (Akt. Wolfe ve Mash, 2010; Lyons-Ruth, Zeanah, ve Benoit, 2003). Ayrıca ihmal edilen çocukların disiplinsiz aktiviteler ve aşırı pasiflik arasında tereddüt eden davranış örüntüleri vardır (Hildyard ve Wolfe, 2002) Bunlara ek olarak, özellikle fiziksel istismar ve ihmale uğrayan çocuklar agresif uyarılara karşı daha dikkatli ve diğerlerinin ve öğretmenlerinin niyetlerini yanlış okuma ve olduklarından daha saldırgan davranma eğilimleri olabilmektedir (Dodge ve ark., 1994).

İhmale uğramış çocuklarla yapılan bir çalışmada diğer çocuklara göre kişiler arası ilişkiler ve okulla ilgili problemler yaşadığı görülmüştür. Diğer istismara uğramış çocuklar ile karşılaştırıldıklarında ise ihmale uğramış çocukların diğer istismara uğramış çocuklardan okuma, dil ve matematik testlerinden daha kötü puan almışlardır (Laird, ve Doris, 1993). Bu çocuklar öğretmenleri tarafından olgunluk ve akademik başarı açısından düşük olarak tanımlanmışlardır. Bu tanımlamalar ödevleri tamamlama, insiyatif yoksunluğu, öğretmenlerden yardım isteme ve diğerlerine karşı saldırgan davranışlara dayanılarak yapılmıştır (Egeland, Yates, Appleyard, ve van Dulmen, 2002).

Çocuk Fiziksel İstismarını ve İhmalini Arttıran Faktörler

Çocuğa karşı fiziksel şiddet ve ihmal birbirleriyle ilişkili durumlardır. Fiziksel şiddet ve ihmalin nedenlerini anlayabilmek için genellikle ebeveynlerin risk faktörlerine odaklanılması gerektiği düşünülmektedir. Çocuğun sahip olduğu bazı kişilik özellikleri de ihmal ve istismara uğrama riskini arttırabilmektedir. Çocuğun mizacı ve aykırı davranış örüntüleri de istismar riskini arttıran faktörler olarak varsayılmaktadır. Her ne kadar bunların hiçbiri bir çocuğu istismar etmek için sebep olarak sunulamayacak olsa da çocuğun fiziksel istismar ve ihmale karşı savunmasızlığını arttıran faktörler olarak görülmektedir. Kagan (1994), mizacın kişinin kişiliğine ait yönleri olduğu ve öğrenilmiş özelliklerden çok içsel olduklarını söylemektedir. Mizaç olarak zor olan çocukların, örneğin çabucak rahatsız olan, sık sık ağlayan, yatıştırması zor ve negatif duygulanım gösteren çocukların fiziksel olarak kaba veya ihmlkar davranışlara maruz kalabildiği söylenmektedir. Bunun sebebinin ise bu tür çocuklara bakım vermenin zorlayıcı olması ve ebeveynlerin başa çıkmalarının zorlaşmasıyla birlikte şiddete başvurma sıklığıdır. Bu konular çocuk – ebeveyn sosyalleşmesi (Bell, 1968), çocuk mizacı ve ebeveyn ilişkisi (Thomas, Chess ve Birch, 1968) gibi araştırmalarda da buna benzer tartışmalar olduğu görülmektedir. Erickson ve Egeland (2002) ise bu konuda biraz daha şüpheli yaklaşmış ve daha önceden yapılmış bu tartışmalara aslında ebeveynlerin verdiği raporların hatalı olabileceğini de ekleyerek bu tartışmalara yeni bir boyut kazandırmıştır. Yapılan bazı çalışmalarda kötü muamele gören ve görmeyen çocuklar arasında karşılaştırma yapıldığında ise kötü muamele gören çocukların daha fazla agresif ve asi davranışları olduğu görülmüştür (Trickett ve Kuczynski, 1986). Ayrıca, Sullivan ve Knutson (2000) zihinsel ve gelişimsel problemlerin çocuğun fiziksel istismarı ve ihmaline zemin hazırlayabileceğinden bahsetmiştir. DEHB' na sahip çocuklarla yapılan bir çalışmada ise bu çocukların fiziksel ve duygusal istismara maruz kalma olasılıkları, DEHB olmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Gokten ve ark., 2016).

Çocukluklarında istismara uğramış bireylerle yapılan bir araştırmada, bireyleri sınıflandırmak için örtük sınıf analiz yöntemi kullanılmıştır. Bulunan sonucun ise düşük, yüksek ve çoklu-mağdur olmak üzere üç adet çocuk istismarı ve ihmali sınıfı olduğundan bahsedilmiştir. Bu sınıfların ise özgüven, erkek cinsel şiddetine karşı tutum ve şiddet içeren suçlarla ilişkili olduğu görülmüştür. Özellikle çoklu-mağdur sınıfında olan bireylerde cinsel istismar, fiziksel ve duygusal şiddetin birlikte var olduğu görülmüştür. Ayrıca çoklu-mağdur kategorisinin, düşük mağdur

olma kategorisinden ayıran bir değişkenin ise özgüven düşüklüğü ve bunun da istismara açıklığı arttırmış olabileceği düşünülmektedir. Çoklu-mağdur sınıfına dahil olan bireylerin, yüksek fiziksel ve duygusal istismar sınıfına dahil olan bireylerden daha düşük bilişsel ancak daha yüksek duygusal tepkilerinin olduğu bulunmuştur (Debowska ve Boduszek, 2016).

Fiziksel İstismar ve İhmalde Kişilik Özellikleri

Zor mizacın ve asi davranışların risk faktörleri olarak incelenmesinin yanı sıra, bazı kişilik özelliklerinin ise koruyucu faktörler olduğu bilinmektedir. Moran ve Eckerode (1992) kontrol odağı ve özsaygının kötü muamele görmüş ergen çocuklarda depresyona karşı koruyucu bir özellik olduğu düşünülmüştür. İçsel kontrol odağı ve yüksek özsaygı depresyon ile ilişkili koruyucu faktörler arasında sayılabilir. Dahası, çocukluğunda veya ergenliğinde kötü muamele görmüş bireyler karşılaştırıldığında ise ergenlikte istismara uğramış olan bireylerin daha fazla koruyucu kişilik özelliklerine sahip olduğu görülmüştür. Heller ve diğerleri (1991) içsel kontrol odağının suça dair dışsal yüklemeye, ego kontrolünün de kötü muameleye karşı koruyucu faktörler olduğundan bahsetmiştir.

İstismar ve İhmalde Bağlanmanın Rolü

Kötü muameleye maruz kalmak ile bağlanma ile ilgili zorluklar arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bağlanma ile ilgili zorlukların, koruyucu kişiyle güvensiz bağlanma, duygu düzenleme ile ilgili problemler, kendine ve diğerlerine karşı olumsuz tutumlar olduğu söylenebilmektedir. Bowlby (1969) 'nin bağlanma kuramı, ebeveyn- çocuk bağlanmasının önemini vurgulamıştır. Bağlanmanın ise çocuğun duygu düzenlemesi ve davranışları öğrenmesinde önem arz ettiğini ortaya koymuştur. Ainsworth tarafında yapılan strange situation paradigması ile de bağlanma örüntülerinin kategorize edilmiştir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978). Güvensiz bir şekilde bağlanmış olan çocuğun rahatlatıcı ebeveynlerden yoksun olduğu söylenmektedir. Buna benzer olarak fiziksel şiddete uğramış çocukların, gelişimsel süreçlerini bu teori ile anlamamız mümkün olmaktadır. Çalışmalar fiziksel şiddete maruz kalmış çocuklar üzerinde yapılmış ve bu görüş desteklenmiştir (Frinzi, Cohen, Sapr ve Weizman, 2000). Daha spesifik olarak bakıldığında fiziksel şiddete maruz kalmış çocuklarda kaçınan bağlanma, ihmale uğramış çocukların ise kaygılı bağlanma örüntüleri olduğu görülmüştür (Finzi, Ram, Har- Eveni Shnit ve Weizman, 2001). Kötü muamele görmüş bu çocuklarda bu bağlanma problemleri bilişsel ve sosyal gelişimlerinde sorunlar ise karşılaşmalarına sebebiyet vermektedir ve ileriki psikopatoloji ve kişilik bozukluklarına zemin hazırlamaktadır (Sroufe, Carlson, Levy ve Egeland, 1999).

Fiziksel İstismar ve İhmal Uygulayan Ebeveyn Özellikleri

Miner ve Chilankurti (1991) fiziksel istismarcı ebeveynlerin özelliklerini şöyle tanımlamaktadır; (1) Çocukları asi ve kurallara uymayan varlıklar olarak görürler, (2) çocuklardan daha düzgün davranmalarına yönelik beklentileri vardır, (3) istismar uygulamayan ebeveynlere göre daha çok semptomatik şikayetleri bulunmaktadır, (4) dışsal denetim kontrolü yüksektir, (5) istismar uygulamayan ebeveynlere göre daha fazla stres, depresyon, endişe duymaktadırlar ve (6) çocuklarla ilgili uyarılara daha fazla fizyolojik tepki göstermektedir. Fiziksel şiddete uğrayan duygu düzenleme becerilerinin uğramayanlara göre daha kötü olduğu ve çevreden gelen uyarıları yorumlama konusunda daha çok yanlış yaptıkları da görülmüştür (Teisl ve Cicchetti, 2007).

Çocuk istismarının erken tanınması ve bildirilmesi, çocuk istismarını engellemek açısından önemli bir kriterdir. İsteyerek ve istemeden yapılan zararları ise klinikte ayırt etmek zor olabilmektedir. Yapılan bir çalışmadan bazı tür yaralanmaların ebeveynler tarafından bilerek yapıldığına dair bulgular bulunmuştur. Bunların humeral çatlak, retinal kan oturma, subarachnoid kanama, omuriliği yaralanması gibi yaralanmaların diğer yaralanmalar ile karşılaştırıldığında ebeveynler tarafından meydana getirilme olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Wu ve ark., 2015). Başka bir çalışmadan ortaya çıkan sonuca göre çocuk fiziksel istismarı uygulayan ebeveynlerin risk değerlendirmeleri yapılmıştır. Tanıma görevi (false recognition task) tamamlayan ebeveynlerin çocuk fotoğrafları ve davranışlarını eşlemeleri istenmiştir. Yüksek riskli olan ebeveynlerin davranışlarda olumsuz özellikler bulma eğilimlerinin düşük risklilerden daha fazla olduğu görülmüştür (McCarthy ve ark., 2013).

Çocukla Adli Görüşme

Bir adli görüşmede görüşülen kişiden olabildiğince fazla bilgi alınması amaçlanmaktadır. Alınacak bu bilgilerin mağdurun psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilemeden, özellikle çocuğun yüksek yararını gözeterek en doğru şekilde alınması adli süreç açısından çok önemlidir. Hafıza iki şekilde çalışmaktadır; anılara, hatırlama ve tanıma olarak ulaşmaktadır. Hatırlama, açık uçlu sorular sorularak çocuğun yaşadığı deneyimleri kendi kelimeleriyle ifade etmesini kolaylaştırmaktadır. Açık uçlu sorular görüşmeciler tarafından herhangi bir ipucu vermeden detayların hatırlanmasını sağlar (Lamb ve ark., 2008). Tanıma ise yön verici sorular ile gerçekleşmektedir. "Spesifik bir kişi/olay/yer"yi anlat gibi bir soru kapalı uçlu bir sorudur ve görüşmeye yön verebilmektedir (Hershkowitz ve., 2012). Adli görüşmeciler açık uçlu ve ipucu içermeyen sorular sorarak çocuğun deneyimlerini kelimelere

dökmesine yardımcı olmalıdır (Lamb, Orbach, Hershkowitz, Esplin ve Horowitz, 2007). Kapalı uçlu ve kesin cevaplı soruların sorulmasının gerektiği durumlarda sorular sona saklanmalı, çocuk ile iletişim güçlendirdikten sonra bu sorular sorulmalıdır (Lamb ve ark., 2003).

Çocuk tanıklara genellikle adli görüşmelerde “ne, nasıl, neden, niçin, nerede” gibi sorular sorulmaktadır. Yapılan bir çalışmada bu tür soruların yararlılığı ölçülmüş ve en yararlı cevapların hem ilişki kurma sırasında hem de olayı anlatma sırasında bu sorular sonrası alındığı bulunmuştur (Ahern ve ark., 2015). Çocuk ile yapılan bir adli görüşmenin kısaca şu basamakları içermesi gerektiğinden bahsedilmektedir: (1) İlk olarak çocuk ve görüşmeci arasında ilişki kurulmalıdır. Kurulan ilişki çocuğun yaşına uygun olarak, görüşme hakkında açıklama yapılmalı, bu görüşmede doğru söylemenin önemi vurgulanmalı ve epizodik hafızayla ilgili bir alıştırma yapılmalıdır, (2) ikinci olarak çocuktan gerçekleşen olaya dair tanımlar, doğrulama ve alternatif hipotezlerin eğer uygunsu testi yapılabilir, (3) Kapanışta ise çocuğun sosyal ve duygusal ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı, sorular sormasına izin vermeli, eğitime ve kendisini nasıl koruyabileceği ile ilgili mesajlar verilmelidir (Newlin ve ark., 2015).

Çocuk istismarı yaşantılarını tanıma, çocukların yaşadığı gelişimsel zorluklar nedeniyle anlaşılamayabileceği, alan yazında yapılan çalışmalar tarafından belirtilmiştir. Bu zorlukların, uygulamaların iyileştirilmesi sayesinde, örneğin özel görüşme teknikleri ve protokolleri kullanılarak aşılabılır olduğu bilinmektedir. Bu durum, yalnızca hukuki süreç ve adli soruşturma için değil, aynı zamanda çocuğun iyileşme süreci için de hayati bir adımdır (Katz ve diğerleri, 2014). Çocuklarla sağlıklı bir adli görüşme gerçekleştirmek, uygun bir ortamda ve bu alanda eğitimli profesyoneller tarafından gerçekleştirilmelidir.

Son yıllarda Türkiye’de, cinsel istismar mağduru çocuklar ve diğer savunmasız gruplarla adli görüşmelerin daha etkili bir şekilde yapılabilmesi amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından çocuk dostu adli görüşme odaları kurulmuştur (Batman ve Kaya, 2022). Bu odalar, çocukların rahat ve güvende hissetmelerini sağlamak amacıyla özel olarak tasarlanmış ve donatılmıştır. Bu gelişme, çocukların istismar deneyimlerini ifade etmeleri ve gereken destek ve korumayı alabilmeleri açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu tür adli görüşme odalarının varlığı, çocukların istismar deneyimlerini daha rahat bir şekilde anlatmalarına ve bu deneyimlerle başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Aynı zamanda, bu odalarda yetkin ve duyarlı görüşmeciler tarafından gerçekleştirilen adli görüşmeler, çocukların travmatik deneyimlerini en iyi şekilde ifade etmelerine ve gereken yardımı alabilmelerine olanak tanır. Bu uygulamalar hem hukuki süreçlerin adil yürütülmesi hem de çocukların iyileşme süreçlerinin desteklenmesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

Fiziksel İstismara ve İhmale Uğramış Çocuk İle Adli Görüşme

Çocuk ile yapılacak adli görüşmede dikkat edilmesi gereken pek çok nokta bulunmaktadır. Çocuğun yaşı, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini, kültürünü, yaşadığı travmaları, herhangi bir engeli olup olmadığını ve kişilik faktörlerini göz önünde bulundurularak görüşme yapılmalıdır (Ackerman, 2010).

Yaş ve Gelişim

Çocukla adli görüşme yaparken dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri çocuğun yaşı ve gelişimidir. Lamb ve diğerleri (2015), çocuğun yaşının hafıza kapasitesinde en önemli belirleyici olduğunu söylemektedir. Çocuğun yaşı ve gelişimsel özellikleri, olayı algılaması ve uzun süreli hafızasında ne kadarını saklayabileceğini belirlemektedir (Pipe ve Salmon, 2002). Çocuk büyüdükçe dikkat etme yeteneğinin arttığı ve yaşadığı deneyimleri tanımlayabilmesinin daha kolay olduğu bilinmektedir. Çocuğun yaşı ne olursa olsun bireysel olarak yaşadıkları deneyimleri hatırlamakta daha başarılı olduğundan bahsedilmiştir (Perona, Bottoms, ve Sorenson, 2006). Çocuğun soru sorulduğunda, bu soruyu anlamlandırıp bununla ilgili olan anılarını hatırlayabilmesi çocuğun yaşı büyüdükçe daha da artmaktadır. Çok küçük çocuklarda dikkatini ve hafızasını bir anıya odaklaması büyük çocuklara göre daha güç olduğu bilinmektedir (Lamb ve ark., 2015). Çocuk için adli görüşmelerin örüntüsü ve olayın detaylarını hatırlamaları açısından zorlayıcı olabilmektedir (Lamb ve Brown, 2006). Okul öncesi çocuklarla yapılan bir çalışmadan özellikle çocuk üç yaşından daha büyükse çocuğun görüşmeye alınmasının uygun olduğu vurgulanmıştır. Üç yaşından küçük çocukların henüz dil gelişiminin tamamlanmadığı ve bunun görüşmeyi etkileyebilecek olması bu yaş sınırlandırmasını getirmektedir. Önemli olan hatırlanacak olayın aslında sözel olarak rapor edilebiliyor olmasıdır. İki, üç yaşından daha küçük çocukların hala dil gelişiminin tamamlanmaması nedeniyle anıları kodlamada sorun yaşayacakları düşünülmektedir (Tang, 2006).

Kültür ve engel durumu

Kültür adli görüşme açısından zorlayıcı bir faktör olarak sayılabilir. Kültürel farklılıklar ve iletişim zorlukları adli görüşme sırasında yanlış anlamalara yol açabilir. Bu nedenle, Fontes (2008), istismarın söz konusu olabileceği her görüşmelerde kültürel farklılıkları göz önünde bulundurulması gerekliliğini ve standardize edilmiş prosedürlerin takip edilmesinin faydalı olacağını vurgulamıştır.

Çocuklarda herhangi bir fiziksel veya zihinsel engel olması istismar ve ihmal için zemin hazırlamaktadır (Hershkowitz, Lamb ve Horowitz, 2007). Herhangi bir engeli olan çocukla adli görüşme yapmak için konusunda uzman birinden yardım almak gerekebilmektedir (Davies ve Faller, 2007). Adli görüşmeci, görüşmenin her bir aşamasını çocuğa ve engel durumuna göre adapte etmelidir (Hershkowitz, Lamb ve Horowitz, 2007). Ayrıca çocuğun güvenini kazanmak, çocuğun iletişim tarzını benimsemek, sınırlılıkları kavrayabilmek için birden fazla görüşme yapmak gerekebilmektedir (Faller, Cordisco Steele, ve Nelson-Gardell, 2010).

Travma

İstismara maruz kalmış veya tanık olmuş çocuklarda travma söz konusu olabilmektedir. Adli görüşmeciler, travma belirtilerini tanıyabilmeli ve var olan travmanın görüşmeyi etkileyebileceğini göz önünde bulundurmalıdırlar (Ziegler, 2002). Eğer yoğun bir travma söz konusu ise, çocuğun hafızasının zayıf ve bozulmuş olabileceği bilinmeli ve bu çocukların deneyimledikleri olayı hatırlayamama gibi problemleri olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Eğer çocuk görüşme sırasında fazlaca stres yaşarsa çocuk zorlanmamalıdır. Bu yaşadığı stres de çocuğu tekrar mağdur etme olarak tanımlanabilir. Bazı araştırmacıların istismara uğrayan çocukların çok derinden etkilendiği ve onların çocukluk anılarının ve deneyimlerinin bozduğuna dair düşünceler vardır. Fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğramış çocuklarda depresyon, duygusal stres ve intihar düşüncesi bozukluklara yol açabilmektedir (Akt. Mash ve Wolfe, 2010 ; Crooks ve Wolfe, 2007). Ciddi bir travma yaşamış çocukların tekrar tekrar görüşme yapılmaması, çocuğun tekrar travmatize olmaması için dikkat edilmesi gereken bir noktadır (Faller, Cordisco Steele, ve Nelson-Gardell, 2010).

TARTIŞMA

Çocuklarla gerçekleştirilen adli görüşmeler, onların travmatik deneyimlerini ifade etme ve adalet sistemine yardımcı olma açısından kritik bir rol oynamaktadır. Ahern ve diğerleri (2015) tarafından yapılan çalışmalar, bu görüşmelerin, çocukların travmatik olayları anımsamalarına ve doğru şekilde ifade etmelerine yardımcı olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle, adli görüşmelerde kullanılan soru tiplerinin önemi büyüktür. Araştırmalar, açık uçlu ve ipucu içermeyen soruların çocukların daha doğru ve ayrıntılı yanıtlar vermesini sağladığını göstermektedir. Adaletin sağlanması açısından bu görüşmeler sırasında çocukların rahat hissetmeleri, adil bir şekilde ifade vermeleri ve korunmaları oldukça kritiktir. Batman ve Kaya'nın (2022) vurguladığı gibi, çocuk dostu adli görüşme odaları, çocukların güvenli ve rahat hissetmelerini sağlayarak, istismar deneyimlerini ifade etmelerine ve bu deneyimlerle başa çıkmalarına yardımcı olmaktadır. Bu odalar, özel olarak tasarlanmıştır ve çocukların psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak üzere donatılmıştır. Görüşme sürecinde, çocuğun yaşına ve gelişimine özel bir dikkat göstermek gereklidir. Özellikle, küçük yaştaki çocuklar, deneyimlerini ifade etmekte sınırlı olabilirler (Tang, 2006). Ayrıca, kültürel farklılıklar ve fiziksel/duygusal engeller, görüşmelerin seyrini etkileyebilir (Fontes, 2008). Adli görüşmecilerin, bu durumları göz önünde bulundurarak çocuklarla empatik ve profesyonel bir iletişim kurması kritik önem taşır. Travma, çocuklar için önemli bir etken olup, yaşadıkları travmatik olayları hatırlama veya ifade etme konusunda zorluklar yaşamalarına neden olabilir (Ziegler, 2002). Bu bağlamda, tekrarlanan görüşmelerin çocuğun travmatik etkilerini artırabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Adli görüşmeciler, çocukların rahatsız olmalarına sebep olabilecek fazla stres yaratmamak için dikkatli olmalıdır.

SONUÇ

Fiziksel istismar ve ihmal, çocukların yaşamlarını derinlemesine etkilemektedir. Çocuk istismarının çeşitli belirtileri ve görüşme sürecinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar bulunmaktadır. Çocuklarla yapılan görüşmeler, son derece hassas ve özen gerektiren bir süreçtir. Bu görüşmeler, çocuğun yaşına, bilişsel gelişim düzeyine, kültürel arka planına ve deneyimlerine göre şekillenmelidir. Görüşmeler sırasında, çocuğun duygusal ve psikolojik durumu göz önünde bulundurularak empatik bir yaklaşım benimsenmeli, çocuğun rahat hissetmesi sağlanmalıdır. Profesyonel müdahaleler ek olarak çocuk istismarı ve ihmal vakalarının tespiti ve önlenmesi toplumun ortak çabalarını gerektirmektedir. Ebeveynler, eğitimciler, sağlık profesyonelleri ve toplum liderleri bu konuda bilinçlenmeli ve çocukların güvenliği ve refahı için elbirliği içinde çalışmalıdır.

Sonuç olarak, çocukların fiziksel istismar ve ihmaline karşı duyarlılık ve bilinç artırılmalıdır. Görüşme süreçlerinde profesyonel yardım ve uzman danışmanlık alınarak, çocukların yaşadığı travma atlatmalarına ve sağlıklı bir gelecek inşa etmelerine yardımcı olunabilir. Çocukların korunması ve desteklenmesi, toplumun geleceğini şekillendiren en önemli görevlerden biridir ve bu amaç doğrultusunda çaba göstermek her bireyin sorumluluğudur. Çocuklarla yapılan adli görüşmelerin etik ve profesyonelce yürütülmesi, çocukların haklarını korumak ve mahkemeye yardımcı olmak için son derece önemlidir. Bu tür görüşmelerin, çocukların iyileşme sürecine de katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

Ackerman M.J., (2010), *Essentials of Forensic Psychological Assessment*, 2.basım. Kaufman, A.S. ve Kaufman (Ed.). N.L. Willey ve Sons Inc., New York.

Ahern, E. C., Andrews, S. J., Stolzenberg, S. N., & Lyon, T. D. (2018). The productivity of wh-prompts in child forensic interviews. *Journal of interpersonal violence*, 33(13), 2007-2015.

Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E., ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Oxford, England: Erlbaum.

Batman, H., ve Kaya, Ç.S. (2022). Child Maltreatment and Forensic Interview Room in Turkey. In: Gopalan, R.T. (eds) *Victimology*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-12930-8_6

Bell, R. (1968). A reinterpretation of the direction of effects in studies of socialization. *Psychological Review*, 75, 81-95.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.

Centers for Disease Control. (2008). *Understanding child maltreatment factsheet*. Atlanta, GA:Author.Erişim tarihi: 14 Ocak, 2023, www.cdc.gov/ncipc/pub-res/CMFactsheet.Pdf

Children's Bureau (20159). *Understanding the Effects of Maltreatment on Brain Development*. Erişim Tarihi, 15.01.23, https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/brain_development.pdf

Davies, D., ve Faller, K. 2007. Interviewing children with special needs. K. Faller (Ed.) *Interviewing Children About Sexual Abuse: Controversies and Best Practice* içinde (152–163). New York, NY: Oxford University Press.

Debowska, A., ve Boduszek, D. (2016). Child abuse and neglect profiles and their psychosocial consequences in a large sample of incarcerated males. *Child Abuse and Neglect*. [dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.12.003](https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.12.003).

Dodge, K. A., Pettit, G. S., ve Bates, J. E. (1994). Effects of physical maltreatment on the development of peer relations. *Development and Psychopathology*, 6, 43–55.

Egeland, B. (1991). A longitudinal study of high-risk families: Issues and findings. In R. H. Starr, Jr., ve D. A. Wolfe (Ed.), *The effects of child abuse and neglect: Issues and research* içinde (33-56). New York: Guilford Press.

Egeland, B., Yates, T., Appleyard, K., ve VanDulmen, M. (2002). The long-term consequences of maltreatment in the early years: A developmental pathway model to antisocial behavior. *Children's Services: Social Policy, Research, and Practice*, 5, 249–260.

El-Sheikh, M., Cummings, E. M., Kouros, C. D., Elmore-Staton, L., ve Buckhalt, J. (2008). Marital psychological and physical aggression and children's mental and physical health: Direct, mediated, and moderated effects. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76, 138–148.

Erickson, M. R, ve Egeland, B. (2002). Child neglect. J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny, ve T. A. Reid (Ed.), *The APSAC handbook on child maltreatment* içinde(3-20). Thousand Oaks, CA: Sage.

Faller, K.C., Cordisco Steele, L., and Nelson-Gardell, D. (2010). Allegations of sexual abuse of a child: What to do when a single forensic interview isn't enough. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(5), 572–589.

Finkelhor, D., Ormrod, R., Turner, H., ve Hamby, S. L. (2005). The victimization of children and youth: A comprehensive, national survey. *Child Maltreatment*, 10, 5–25.

Finzi, R., Ram, A., Har-Even, D., Shnit, D., ve Weizman, A. (2001). Attachment styles and aggression in physically abused and neglected children. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 769-786.

Fontes, L.A. 2008. *Interviewing Clients Across Cultures: A Practitioner's Guide*. New York, NY: Guilford Press.

Gokten, E.S., Dumani N.S., Soyulu, ve Uzun, M.E.(2016). Effects of attention-deficit/hyperactivity disorder on child abuse and neglect. *Child Abuse and Neglect*,62, 1-9.

Hansen, D. J., ve MacMillan, V. M. (1990). Behavioral assessment of child-abusive and neglectful families: Recent developments and current issues. *Behavior Modification*, 14, 255-278.

Hansen, D. J., Sedlar, G., ve Warner-Rogers, J. E. (1999). Child physical abuse. R. T. Ammerman ve M. Hersen (Ed.), *Assessment of family violence: A clinical and legal sourcebook* içinde (127-156). New York: Wiley.

- Centers for Disease Control and Prevention (CDC) (2000). Common Data Elements Implementation Guide. Atlanta (GA): Department of Health and Human Services (US). Erişim tarihi: 15.01.17, www.cdc.gov/data/index.htm.
- Hecht, D. B., ve Hansen, D. J. (2001). The environment of child maltreatment: Contextual factors and the development of psychopathology. *Aggression and Violent Behavior*, 6, 433-457.
- Heller, S. S., Larrieu, J. A., D'Imperio, R., ve Boris, N. W. (1999). Research on resilience to child maltreatment: Empirical considerations. *Child Abuse and Neglect*, 23, 321-338.
- Hershkowitz, I., Lamb, M., and Horowitz, D. (2007). Victimization of children with disabilities. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(4), 629–635.
- Hershkowitz, I., Lamb, M.E., Orbach, Y., Katz, C., and Horowitz, D. (2012). The development of communicative and narrative skills among preschoolers: Lessons from forensic interviews about child abuse. *Child Development*, 83(2), 611–622.
- Hildyard, K., ve Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: Developmental issues and outcomes. *Child Abuse and Neglect*, 26, 679–695.
- Johnson, J. J., Smailes, E. M., Cohen, P., Brown, J., ve Bernstein, D. P. (2000). Associations between four types of childhood neglect and personality disorder symptoms during adolescence and early adulthood: Findings of a community-based longitudinal study. *Journal of Personality Disorders*, 14, 171–187.
- Johnson, R. M., Kotch, J. B., Catellier, D. J., Winsor, J. R., Dufort, V., Hunter, W., et al. (2002). Adverse behavioral and emotional outcomes from child abuse and witnessed violence. *Child Maltreatment*, 7, 179-186.
- Kagan, J. (1994). *Galen's prophecy*. New York: Basic Books
- Katz, C. (2014). "Please believe me; I am the biggest liar that exists": Characterising children's recantations during forensic investigations. *Children and Youth Services Review*, 43, 160–166. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.05.020>
- Keene, A.C., ve Epps, J. (2016). Childhood physical abuse and aggression: Shame and narcissistic vulnerability. *Child Abuse and Neglect*.51:276-83.
- Kolko, D. J. (2002). Child physical abuse. J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T.
- Lamb, M.E., ve Brown, D.A. (2006). Conversational apprentices: Helping children become competent informants about their own experiences. *British Journal of Developmental Psychology* 24(1):215–234.
- Lamb, M.E., Malloy, L.C., Hershkowitz, I., ve La Rooy, D. (2015). Children and the law. by R.M. Lerner and M.E. Lamb. Hoboken (Ed.), *Handbook of Child Psychology and Developmental Science: Socioemotional Processes* içinde (464–512).NJ: Wiley.
- Lamb, M.E., Orbach, Y., Hershkowitz, I., Esplin, P.W., ve Horowitz, D. (2007). Structured forensic interview protocols improve the quality and effectiveness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol. *Child Abuse and Neglect*, 31(11–12), 1201–1231.
- Lamb, M.E., Sternberg, K.J., Orbach, Y., Esplin, P.W., Stewart, H., ve Mitchell, S. 2003. Age differences in young children's responses to open-ended invitations in the course of forensic interviews. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 7(5), 926–934.
- Lyons-Ruth, K., Zeanah, C. H., ve Benoit, D. (2003). Disorder and risk for disorder during infancy and toddlerhood. E. J. Mash ve R. A. Barkley (Ed.), *Child psychopathology* içinde (589–631). New York: Guilford Press.
- Masten, A. S. (1994). Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity: Challenges and prospects. M. Wang, ve E. Gordon (Ed.), *Educational resilience in inner city America: Challenges and prospects* içinde (3-25). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- McCarthy, R. J., Crouch J. L., Skowronski, J. J., ve Milner, J. S. (2013). Child physical abuse risk moderates spontaneously inferred traits from ambiguous child behaviors. *Child Abuse and Neglect*, 37, 1142-1151.
- Miner, J.S., ve Chiamkurti C. (1991). Physical Child Abuse Perpetrator Characteristics. *Journal of Interpersonal Violence*, 6, 345-366.
- Moran, P. B., ve Eckenrode, J. (1992). Protective personality characteristics among adolescent victims of maltreatment. *Child Abuse and Neglect*, 16, 743-754.

NSPCC, (2010). Reports and Accounts. Erişim tarihi: 15.01.17.

<https://www.nspcc.org.uk/globalassets/documents/annual-reports/nspcc-annual-report-2010.pdf>

Perona, A.R., Bottoms, B.L., ve Sorenson, E. 2006. Research based guidelines for child forensic interviews. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 12(3), 81–130.

Pipe, M.-E., ve Salmon, K. (2002). What children bring to the interview context: Individual differences in children's event reports. *Memory and Suggestibility in the Forensic Interview*, 235–261.

Sedlak A.J., ve Broadhurst D.D. (1996). Third National Incidence Study of Child Abuse and Neglect (NIS-3), Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth, and Families, National Center on Child Abuse and Neglect, Washington (DC): Department of Health and Human Services (US).

Smetana, J. G., Daddis, C., Toth, S. L., Cicchetti, D., Bruce, J., ve Kane, P. (1999). Effects of provocation on maltreated and nonmaltreated preschoolers' understanding of moral transgressions. *Social Development*, 8, 335–348.

Sroufe, L. A., Carlson, E., Levy, A., ve Egeland, B. (1999). Implications of attachment theory for developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 11, 1-13.

Strauss, S. (2000). Theories of cognitive development and their implications for curriculum development and teaching. *Child Cognitive Development And Learning* 33-50. London: Routledge.

Sullivan, P.M., ve Knuton, J.F. (2000). Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study. *Child Abuse ve Neglect*, 24(10), 1257-1273.

Teisl, M., ve Cicchetti, D. (2007). Physical abuse, cognitive and emotional processes, and aggressive/ disruptive behavior problems. *Social Development*, 17(1), 1–23.

Thomas, A., Chess, S., ve Birch, H. G. (1968). Temperament and behavior disorders in children. New York: New York University Press.

Trickett, P. K., ve Kuczynski, L. (1986). Children's misbehaviors and parental discipline strategies in abusive and nonabusive families. *Developmental Psychology*, 22, 115-123.

Newlin, C., Steele, L. C., Chamberlin, A., Anderson, J., Kenniston, A. R., Stewart, H., ve Eden-Vaughan, V. (2015). *Child Forensic Interviewing: Best Practices*. *Juvenile Justice Bulletin*, 1-17.

Wang, MC.; Gordon, EW., editors. *Educational resilience in inner-city America: Challenges and*

Warner-Rogers, J. E., Hansen, D. J., ve Hecht, D. B. (1999). Handbook of psychological approaches with violent offenders: Contemporary strategies and issues. Child physical abuse and neglect. New York: Kluwer Academic/Plenum Press.

Wolfe, D. A., ve Mash, E. J. (2010). *Abnormal Child Psychology* (4. basım). Wadsworth:USA

World Health Organization (2020) Child maltreatment. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>

Wu, M. F., Lu, T.H., Lin, C.J. ve Feng, J.Y. Risk factors and physical signs of child abuse in hospitalized children in Taiwan. *Children and Youth Services Review*, 58, 137-141.

Ziegler, D. 2002. *Traumatic Experience and the Brain: A Handbook for Understanding and Treating Those Traumatized as Children*. Phoenix, AZ: Acacia Press.

Zuravin, S. J. (1991). Research definitions of child physical abuse and neglect: Current problems. In R. H. Starr, Jr., ve D. A. Wolfe (Eds.), *The effects of child abuse and neglect: Issues and research*, 100-128. New York: Guilford Press.

Aabo, T., & Eriksen, N. B. (2018). Corporate risk and the humpback of CEO narcissism. *Review of Behavioral*